

Verdal kommune

Virksomhet Plan, byggesak og landbruk

Deres ref

Vår ref
2025/14175-2

Saksbehandler
Håvard Kvernmo
Mob:97412701

Dato
19.12.2025

Miljøfaglig uttalelse - Høring - Søknad om Voldafossen kraftverk i Verdal kommune

Det søkes konsesjon for et elvekraftverk med middelproduksjon på 1,36 GWh/år ved Malsåas utløp i Helgåa. Nærmere bestemt ved Voldafossen. Kraftverket er relativt lite i størrelse, men utløser krav til konsesjon. Dette ble besluttet av NVE tilbake i 2022.

Verdal kommune har vært en aktiv pådriver for å kunne utvikle kraftproduksjon i Verdalsvassdraget, som til tross er et varig verna vassdrag mot kraftutbygging.

Det understrekes i den sammenhengen at denne uttalelsen er en ren miljøfaglig uttalelse med mål om å synliggjøre de miljømessige konsekvensene en slik utbygging vil kunne ha og hvilket kunnskapsbehov og utredninger som vi anser å være nødvendig i den sammenhengen.

Generelt om kraftutbygging i varig verna vassdrag

I underkant av 400 vassdrag er vernet mot kraftutbygging i Norge, hvorav «*Verdalsvassdraget er det eneste store vassdraget i Midt-Norge som har få/ingen reguleringer til kraftutnytting*» - sitat fra supplerende verneplan for vassdrag – St. prp. Nr. 75 2003-2004.

Herunder hviler det et særlig ansvar å ivareta landskap, friluftsliv og naturverdier - isolert sett der kraftverk planlegges, men også i et helhetsperspektiv for hele Verdalsvassdraget og regionen for øvrig. Presedensen slike utbygginger vil ha for tilsvarende vassdrag må også sees i sammenheng med vassdragsforvaltningen i Norge.

I Norge har man siden vernet tilbake i 2005 hatt en vridning over til et lavutslippssamfunn. Økt eksport av strøm til Europa, elektrifisering av norsk sokkel, transport- og boligsektoren, og etter hvert også andre sektorer, understreker samfunnsnyttene og behovet for denne typen energi nå i dag og i fremtiden. Samtidig er det de siste årene pekt i større grad på flomdemping og rassikring ved å regulere vassdrag og elvenatur.

Samfunnsnyttene må synliggjøres i større grad enn det som er fremlagt i dag. Det må gå tydelig frem hva den reelle effekten av et nytt anlegg gir i et lokalt og regionalt perspektiv. Verdien av den nye kraften som her vil bli produsert, må også sees i lys av forbruket lokalt og regionalt. Er små kraftverk riktig å prioritere eller bør man prioritere de større utbyggingene?

- Eksempelvis utviklingspotensialet på eksisterende kraftverk.
- Bør andre områder i Verdalsvassdraget prioriteres i stedet?
- Hvordan vil utbyggingen se ut i forhold til spørsmålet om regelvis utbygging vs. Unntaksvis utbygging. Verdal kommune har et kraftverk i Helgåa fra før. Er dette ett av mange kraftverk eller det eneste? Det utredes for tiden kraftpotensiale i Dillfossen, Granfossen og flere områder.

Spørsmålet om kraftutbygging i varig verna vassdrag ble behandlet i Stortingsmelding 27 (2023-2024).

Kriterier for utbyggingen slik det er gjengitt i stortingsmeldingen:

- Betydelig samfunnsnytte (eks. flomdemping/skredsikring)
- Akseptable miljøkonsekvenser

Omstilling til et lavutslippssamfunn er et av hovedmålene i kommunens handlingsplan for næring 2025-2028. Tilgangen til grønne energialternativer anses i utgangspunktet å være i tråd med kommunens målsetting, og spørsmålet om hvorvidt vi har tilgang til nok energi lokalt eller om vi må gjøre oss avhengige av nabokommunen og nabofylkene er noe vi må planlegge ut ifra. Det vil være viktig at man i behandlingen av denne konsesjonssøknaden får frem energibehovet i kommunen og regionen, og synliggjør hvordan kraftverket bidrar inn i den store sammenhengen. 1.3 GWh vs. et kraftverk i hovedvassdraget som trolig vil produsere langt mer.

Miljømessig kan det stilles spørsmål ved om små kraftverk i varig verna vassdrag er et tilstrekkelig supplement for de større kraftverkene.

Samtidig må en ta i betraktning at Stortingsmeldingen skal legges til grunn som et unntak fra det varige vernet, og ikke benyttes som en hovedregel. Det vises her til at det allerede er utviklet kraftverk i Verdalsvassdraget den dag i dag, og det jobbes aktivt med å utrede energiutvikling i hovedvassdraget på flere steder parallelt med konsesjonssøknaden som her fremmes. Samlet belastning må tas i betraktning.

Natur og miljørisiko

Det er utført en kartlegging iht. Miljødirektoratets kartleggingsinstruks i området ved Voldafossen. Denne gjør godt rede for risikobildet mtp. trua natur i området og konsekvensen på land og i vann lokalt.

En viktig del av vernegrnlaget langs Verdalselva er kantsonene og elvørene i og langs elva. Herunder flommarkskogsområdene som viktige økosystem for lav, sopp, planter og fauna, samt elvørene som viktige leveområder for den kritisk truede arten stor elvebreddedderkopp. Det er utført hydrologiske utredninger som belyser hvordan flomdynamikken i Voldafossen påvirkes gjennom året. Utbyggingen skal ikke endre dette bildet nedstrøms er det sagt i utredningsdokumentet.

Siden flom- og erosjon er et såpass viktig grunnlag for å kunne tillate kraftutbygging i varig verna vassdrag, må det utredes nærmere hvordan et uttak av kraft vil ha innvirkning på flomdynamikken nedstrøms i Helgåa og senere Verdalselva. Man har ikke «rå» til at det gjøres feilvurderinger i den sammenhengen. Dette med bakgrunn i at de samme flom- og erosjonsprosessene har en avgjørende betydning for de gjenværende naturverdiene langs elva. Vår klare anbefaling er å behandle denne og kommende konsesjoner samlet.

I dag har vi svært begrensa kartlegginger av stor elvebreddedderkopp. Kunnskapsgrunnlaget i Verdalsvassdraget anses ikke til å være godt nok til å foreta en kvalitativ vurdering av gjenværende leveområder og konsekvensen ulike inngrep vil kunne ha på denne arten.

Tørke er et annet moment som må utredes nærmere. Elvenaturen er preget av flomskog langs vassdraget. Disse blir det færre og færre av etter hvert som erosjonssikring, utbygging og andre tiltak i vassdraget tillates. Flommarkskog kan sammenlignes med tropisk regnskog når det kommer til tetthet og artsmangfold. Det er stor grad av biologisk nedbryting i slike områder og dette gir næringsgrunnlag for organismer lenger opp i næringskjeden. Både lav, sopp, insekt og fugl er representert i et stort mangfold fra de helt ordinære til de mer sjeldne artene.

Vannmiljø

Vi slutter oss til Statsforvalterens uttalelse i saken. Særlig dette med blakking og vannmiljø.

Vi kan ikke se at det er foretatt vannprøver eller klassifisering av Malsåa mtp. kjemisk tilstand. Den økologiske tilstanden er imidlertid vurdert til å være god. Kjemisk tilstand må på plass før en konsesjon eventuelt tillates, og NVE som myndighet må påse at en eventuell tillatelse ikke forringer den økologiske tilstanden. Vi anbefaler at det utarbeides en prøvetakingsplan som følges over en periode på minimum 1 år, slik at man får se variasjonen gjennom året mtp. da Malsåa forventes å være preget av gruvedrift kjemisk sett. Vi minner her om at vannforskriften i utgangspunktet forbyr tiltak som hindrer forvaltningen fra å nå målet om god kjemisk tilstand.

Dette må oppsummeres i en konsekvensutredning.

Friluftsliv

Opplevelsesverdier knytte til elvelandskapet og fossefall

Fossefall har betydelige opplevelses- og friluftslivsverdier som strekker seg langt utover den visuelle effekten. Den kraftige vannføringen, lyden av fossen og det dynamiske samspillet mellom vann, stein og vegetasjon skaper en unik naturopplevelse som ofte omfattes som dramatisk og storslått. Slike områder gir rom for rekreasjon, stillhet og naturnærhet, og er viktige for aktiviteter som fotturer, fotografering, fiske og naturstudier. Fossefall fungerer også som identitetsbærere i landskapet, med stor verdi for lokal kulturarv og turisme.

Opplevelsesverdien knyttet til fossens urkraft og estetikk bidrar til å styrke folks tilknytning til naturen og gir en kvalitativ merverdi som ikke kan erstattes av tekniske inngrep.

Supplering av verneplan for vassdrag – St.prp. nr. 75 2003-2004 sier følgende om landskapet i og langs Verdalsvassdraget:

Verdalsvassdraget, som når opp i 1090 moh. har sine kilder i grensetraktene mot, og delvis i Sverige, og utløp i Trondheimsfjorden. Elva har to hovedgreiner, Helgåa og Inna. Den største sideelva til Helgåa, Skjækra, ble vernet i Verneplan III for vassdrag. Verdalsvassdraget har til dels mektige avsetninger som er dannet i forbindelse med isavsmeltingen. Øverst er landskapet åpent og har viddepreg.

I øvre deler av Helgåa er dalen kraftig V-formet med svært steile dalsider. De landskapsmessige skiftningene mellom fjell, vann og fosser utgjør markerte landskapselementer med stor opplevelsesverdi. Nedre deler av hovedvassdraget renner gjennom vide, flate jordbruksbygder. Ved Røsgrenda i Helgådalen har fluvial erosjon i leiravsetningene dannet et erosjonslandskap som er nasjonalt særegent. Størrelsen på vassdraget bidrar til stor diversitet knyttet til både biologisk og

geologisk mangfold. Vassdraget har store botaniske verneverdier, bl.a. finnes flere lokaliteter med rik sumpvegetasjon, elvekantbestander av gråorhegg og kalkfuruskog.

Vi kan ikke se at landskapshensynet er vurdert eller utredet i tilstrekkelig grad.

Miljødirektoratet sin KU-veileder M-1941, 2021 angir metodikk for hvordan landskap skal vurderes i konsekvensutredninger. Denne ser ikke ut til å være lagt til grunn i arbeidet. Vi har pr. i dag ikke tilstrekkelig oversikt til å kunne vurdere enkeltutbygginger – noe som gjør at risikoen for at viktige verdier går tapt eller blir tilsidesatt øker. Siden landskapshensynet er en vesentlig del av verneformålet, er kunnskapsgrunnlaget ikke ansett å være innfridd.

Det må utredes nærmere hvordan ulike alternativer mtp. regulering og minstevannføring vil påvirke opplevelsesverdien ved fossen isolert sett. Samtidig bør utredningen ta for seg terrenget rundt utløpsområdet i Helgåa. Selv små inngrep kan være synlig fra store avstander, og en landskapsanalyse vil kunne gi en bedre forståelse av omfanget i denne saken.

Kommunen vil komme med en nærmere tilbakemelding når dette er på plass.

Tilrettelegging – planer og utvikling

Konsesjonsområdet berører området rundt Voldafossen. Det er satt i gang et planinitiativ i dette området, med mål om å tilrettelegge en tursti fra Vollen skole, via Voldafossens nedre del og over Malsåa – videre nedstrøms til Hærfossen. På denne måten vil det være mulig å ferdes til fots og med sykkel fra Steinkjer/Ogndalen, via Mokka gård og ned Malsådalen og helt ned til Verdal sentrum.

Voldafossen vil med det bli en del av turdestinasjonen og tilgjengeliggjøres i større grad sammenlignet med i dag.

Kommunen har i skrivende stund ikke fått klarhet i hvorvidt det er meldt oppstart på dette planarbeidet, men det er avholdt møter der saken er diskutert. Vi ber om at konsesjonsbehandlingen legger dette til grunn i den videre behandlingen.